

УДК 930.25-049.5:004]”364”
DOI: 10.31866/2616-7654.14.2024.318334

СТРАТЕГІЯ РЕСТАВРАЦІЇ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ В АРХІВАХ У ВОЄННИЙ ЧАС

Олександр Марковець,
кандидат технічних наук, доцент,
Національний університет
«Львівська політехніка»
(Львів, Україна)
e-mail: oleksandr.v.markovets@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0001-8737-5929

Наталія Вовк,
кандидатка історичних наук, доцентка,
Національний університет
«Львівська політехніка»
(Львів, Україна)
e-mail: nataliia.s.vovk@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0002-2470-7188

Ярослав Бек,
студент кафедри соціальних комунікацій
та інформаційної діяльності,
Національний університет
«Львівська політехніка»
(Львів, Україна)
e-mail: yaroslav.bek.sa.2019@lpnu.ua
ORCID ID: 0009-0006-3916-8451

Для цитування:

Марковець, О., Вовк, Н., & Бек, Я. (2024). Стратегія реставрації та збереження документів в архівах у воєнний час. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 14, 162-176. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.14.2024.318334>

Мета статті – вивчення і аналіз сучасних проблем та викликів, пов'язаних із реставрацією та збереженням архівних матеріалів, а також розроблення систематизованої та ефектної стратегії для їх подальшого збереження і відновлення.

Методи дослідження. Для вивчення сучасного стану і розроблення стратегії реставрації та збереження архівних документів у воєнний час використано загальнонаукові і спеціальні методи: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення), емпіричні (опис), оглядовий аналіз, порівняння та ін. Методологічною основою дослідження є комплексний підхід, що включає аналіз наукових джерел, законодавчої бази, сучасних методів реставрації та збереження архівних документів, а також вивчення кращого вітчизняного і світового досвіду в галузі.

Наукова новизна полягає у розробленні та обґрунтуванні комплексної стратегії реставрації та збереження архівних документів в умовах сучасних викликів, зокрема воєнних дій. Вивчено кращі практики реставрації та збереження архівних документів, визначено ключові стратегічні цілі і розроблено практичні рекомендації щодо їх реалізації.

Основні висновки. Розроблена стратегія включає кілька ключових кроків, таких як інвентаризація та класифікація документів, створення умов для збереження, цифрова архівація, профілактична консервація і реставрація. Навчання персоналу та постійне вдосконалення стратегії також є важливими аспектами успішної реалізації цієї стратегії. Працівники архівів повинні мати необхідні навички та знання для ефективного виконання своїх обов'язків у сфері збереження і обробки архівних матеріалів.

Успішне втілення цієї стратегії визначається здатністю до ефективного збереження та доступу до української культурної спадщини для поточних і майбутніх поколінь.

Ключові слова: стратегія; архівні документи; реставрація; збереження; оцифрування; відновлення.

ВСТУП

Розроблення стратегії реставрації та збереження архівних документів стає все більш актуальним завданням у сучасному світі. Зокрема, швидкий темп технологічного розвитку ставить під загрозу збереження інформації в паперовому форматі. Проблема зберігання архівних матеріалів під час воєнних дій стає критично важливою, оскільки неадекватні умови, обмежений доступ до спеціалізованих сховищ, руйнування будівель, нестача належного захисту від вологи, тепла та інших негативних факторів призводять до їх пошкодження і втрати. Крім того, кліматичні зміни та природні катастрофи можуть негативно вплинути на інтегритет документів. Ще однією важливою причиною є історична цінність архівних матеріалів, які часто є незамінним джерелом інформації для досліджень у різних сферах. Без адекватної стратегії реставрації та збереження цінних документів загроза втрати цієї інформації залишається високою.

Розроблення стратегії реставрації та збереження архівних документів набуло особливої актуальності у зв'язку з російським вторгненням на територію нашої держави. Воєнні дії спричиняють серйозні пошкодження або втрату архівних матеріалів, які мають величезне історичне та культурне значення. Знищення або втрата таких документів позбавляють суспільство важливих джерел інформації про минуле.

Тому розроблення ефективної стратегії має величезне значення для збереження культурної спадщини та забезпечення доступу до історичних джерел для наступних поколінь. Реставрація архівів є важливою складовою цієї стратегії, оскільки дозволяє зберегти документи в найкращому можливому стані для подальшого використання.

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ

Проблеми реставрації та збереження документів, які зберігаються у архівних фондах, сьогодні розглянуті з різних аспектів і достатньо глибоко. Питання узагальненої характеристики збереження архівних документів досліджували Н. Талімонова та І. Омельченко (2021), Г. Асеев (2022), С. Гаврилук (2022). Значна кількість вчених, зокрема авторський колектив у складі О. Тур, В. Шабуніної та В. Саранчі (2023), О. Кригіна (2019), Л. Дідух (2022), Н. Сенченко та О. Сенченко (2024) акцентували увагу на питаннях оцифрування архівних фондів із метою продовження терміну їх зберігання. Особливе місце під час діджиталізації архівних процесів посідає каталогізація, яка, за словами А. Зякун, Л. Отрощенко та Л. Молгамова (2023), сприяє систематизації задокументованої частини історичної та культурної спадщини. Вчені стверджують, що на удосконалення і розширення методів каталогізації впливають різні напрями розвитку, зокрема такі: Semantic Web, розробка онлайн-ресурсів та глобальна співпраця між установами, які зберігають такі документи. Окрім того, Н. Стрішенець (2010) стверджує, що каталогізація як процес потребує специфічних критеріїв та підходів для деталізованого опису задокументованих різних історичних і культурних джерел.

Г. Асеев (2022) зазначає, що збереження культурних та історичних джерел, у тому числі документних, є одним із пріоритетних напрямів діяльності різноманітних міжнародних програм і конвенції ЮНЕСКО та Ради Європи (с. 13).

Міжнародними програмами, орієнтованими на збереження культурних та історичних джерел, зокрема, є:

1. UNESCO World Heritage Centre. Центр Світової спадщини ЮНЕСКО керує списком Світової спадщини, який включає об'єкти культурної та природної спадщини, що мають унікальне значення для всього світу.

2. Міжнародна рада музеїв (ICOM). Ця організація веде програми зі збереження культурної спадщини, стимулює обмін знаннями та навичками у сфері музейної роботи.

3. Міжнародний комітет зі збереження пам'яток архітектури та містобудування (ICOMOS). Ця організація працює над збереженням та захистом історичних і культурних пам'яток, зокрема, сприяючи розробленню та впровадженню політик збереження.

4. Міжнародний союз охорони природи (IUCN). Хоча головний фокус IUCN – це природоохоронні питання, він також працює із проблемами збереження культурних ландшафтів та природних ресурсів.

5. Програми Європейської комісії. Комісія ЄС також підтримує різноманітні програми зі збереження культурної спадщини в Європі та за її межами шляхом фінансової підтримки і співпраці з регіональними та національними організаціями.

Найпоширенішою причиною втрати архівних документів є їх старіння – процес погіршення фізичного стану документів із часом. Це може відбуватися через різні причини: вплив середовища, псування матеріалів, на яких написані документи, та інші фактори.

Основними причинами старіння документів є:

1. Розкладання паперу. Папір, на якому написані документи, може розкладатися від вологості, світла, тепла та інших чинників.

2. Окислення чорнил. Чорнила, які використовуються для написання або друку документів, можуть із часом піддаватися окисленню, що призводить до зміни кольору та погіршення якості зображення.

3. Фізичне пошкодження. Документи можуть піддаватися пошкодженню внаслідок згортання, розривів, подряпин та інших механічних впливів.

4. Середовище. Фізичне середовище, в якому зберігаються документи, також може впливати на їх стан. Наприклад, вологість, температура та освітлення можуть позначатися на збереженні документів.

С. Гаврилюк (2022) у статті «Міжнародний досвід захисту культурних цінностей в умовах воєнного конфлікту» згадує, що Гаазькі конференції (1899 р. та 1907 р.) започаткували встановлення принципів і норм міжнародного права, які передбачали заходи з охорони пам'яток мистецтва, історії, археології, давніх рукописів і книг, будівель, в яких зберігаються чи експонуються культурні надбання (с. 4). Від дій російських загарбників в Україні зазнають значних фізичних і матеріальних пошкоджень архівні установи. Наприклад, у Бучі постраждав архів В'ячеслава Чорновола і дисидента-шістдесятника, політв'язня Миколи Плахотнюка (Гаврилюк, 2022, с. 5).

Тему збереження архівних колекцій розглянуто у статті авторського колективу у складі О. Тур, В. Шабуніної та В. Саранчі (2023). Авторки дослідження стверджують, що діджиталізація архівних фондів є чи не єдиним фактором, здатним зберегти національну культурну спадщину в умовах повномасштабного вторгнення рф. Оцифровані колекції, за словами дослідниць, можуть бути інтегровані в навчальні програми університетських курсів і стати основою віртуальних виставок, поширюваних через соціальні мережі. Авторки нагадують, що в Україні допомогу архівам і бібліотекам у модернізації фондів забезпечують інформаційні системи в цих галузях. Однією з таких є компанія «Архівні інформаційні системи», яка із 2005 року системно працює над оцифруванням та доступністю архівних і бібліотечних колекцій, впроваджує інформаційні технології, а також стандарти довгострокового зберігання (Тур та ін., 2023, с. 54).

Мета дослідження – вивчення і аналіз сучасних проблем і викликів, пов'язаних із реставрацією та збереженням архівних матеріалів, а також розроблення систематизованої та ефективної стратегії для їх подальшого збереження і відновлення.

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для вивчення сучасного стану реставрації та збереження архівних документів і розроблення стратегії використано загальнонаукові та спеціальні методи: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення), емпіричні (опис), оглядово-аналітичний, порівняльний та інші. Методологічною основою дослідження є комплексний підхід, що включає аналіз наукових джерел, нормативно-правової бази, сучасних методів реставрації та збереження архівних документів, а також вивчення кращих практик і міжнародного досвіду у цій сфері.

Дослідження базується на публікаціях у наукових та професійних виданнях, а також на вмісті вебсайтів, спеціалізованих у галузі, і вже розроблених рішень щодо реставрації та збереження архівних документів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для розроблення стратегії реставрації та збереження архівних документів доцільно розглянути сучасний стан такої діяльності, зокрема, проаналізувати діяльність Національного архівного фонду України.

Національний архівний фонд України (далі – НАФ України) – сукупність документів, незалежно від їх виду, місця створення і форми власності на них, що зберігаються на території України, відображають історію духовного і матеріального життя її народу та інших народів, мають наукову, історично-культурну цінність, визнані такими відповідною експертизою і зареєстровані в порядку, передбаченому законом. До НАФ України належать також архівні документи, що зберігаються за її межами і, відповідно до міжнародних угод, підлягають поверненню в Україну. НАФ України є складовою частиною вітчизняної і світової історично-культурної спадщини та інформаційних ресурсів суспільства. Він перебуває під охороною держави і призначений для задоволення інформаційних, соціально-культурних, наукових та інших потреб суспільства, реалізації законних прав й інтересів громадян (Пиріг, 2010).

Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України є спеціально уповноваженим центральним органом державної виконавчої влади, що здійснює управління архівною справою, несе відповідальність за її стан і подальший розвиток (Верховна Рада України, 1993).

Формування НАФ України у зоні комплектування архіву здійснюється через ряд дій, зображених на рис. 1.

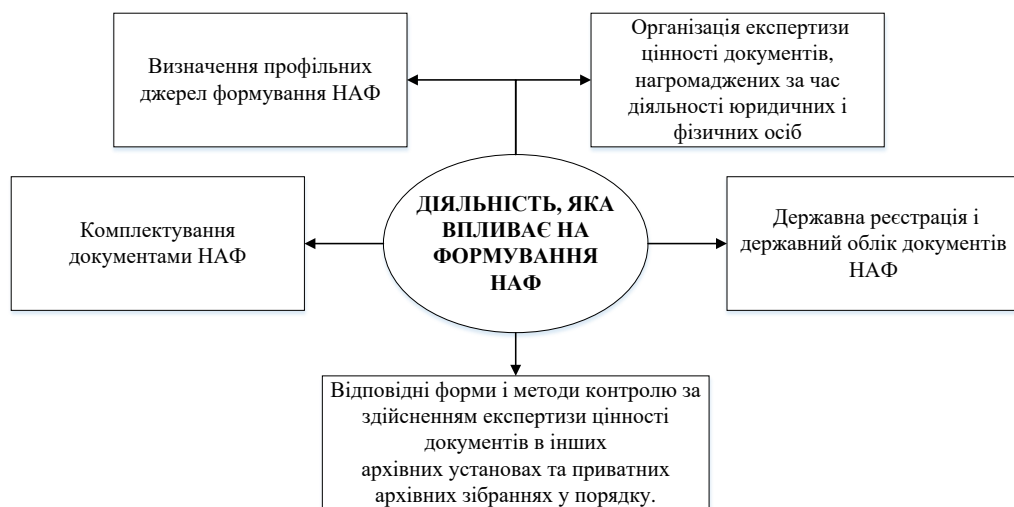

Рис. 1. Формування Національного архівного фонду України у зоні комплектування архіву
Джерело: власна розробка на основі Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» (Верховна Рада України, 1993)

Станом на початок 2022 р. у систему центральних державних архівів України входили 9 установ, наймолодшими з яких є Центральний державний електронний архів України (ЦДЕА України) і Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ) (Хромов, 2022).

Центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через міністра юстиції і який реалізує державну політику у сфері архівної справи, діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації, є Державна архівна служба України (Укрдержархів). Основні завдання Укрдержархіву включають:

1. Здійснення державної політики у сфері архівної діяльності, управління документами та створення і функціонування державної системи архівного фонду.

2. Подання міністру юстиції пропозицій стосовно забезпечення формування державної політики у сфері архівної діяльності, управління документами та створення і функціонування державної системи архівного фонду.

3. Організацію проведення науково-дослідницьких робіт у галузі архівної справи, документознавства, археографії, формування та зберігання архівного фонду (Кабінет Міністрів України, 2015).

Головною метою діяльності Державної архівної служби України (далі – ДАС України) є впровадження засад державної політики у профільній сфері, що сприятиме демократичному розвитку України, задоволенню інформаційних потреб суспільства і держави. Відповідно до інформації, розміщеної на сайті ДАС України, пріоритетними завданнями її діяльності є:

- впровадження цифрових технологій у всі аспекти архівної справи та управління документами;
- організація створення документів для НАФ України;
- гарантування збереження НАФ України як частини світової культурної спадщини;
- пропаганда архівних документів із нагоди пам'ятних дат та ювілеїв видатних особистостей в історії України;
- забезпечення втілення державної політики у сфері формування та ефективної роботи державної системи страхового фонду документації (Державна архівна служба України, б.д.-а).

Станом на 01.01.2023 р. в державних архівах, архівних підрозділах державних наукових установ НАН України, архівних відділах райдержадміністрацій і міських рад зберігалось 55 989 909 од. зб. управлінської документації, 1 088 011 од. зб. особового походження, 1 195 856 од. зб. науково-технічної документації, 75 150 од. обл. кінодокументів, 1 380 409 од. обл. фотодокументів, 110 213 од. обл. фонодокументів, 25 101 од. обл. відеодокументів, 846 од. обл. архівних електронних документів, що загалом становило 58 273 776 документів із паперовими носіями інформації та 1 591 719 од. обл. аудіовізуальних і електронних документів Національного архівного фонду.

Найбільшим за обсягом документів серед державних архівів України сьогодні є Державний архів Львівської області. Станом на 01.01.2023 р. сумарно у цьому архіві зберігалось 2 511 892 од. зб., од. обл. документів Національного архівного фонду (Державна архівна служба України, б.д.-б). Система українських державних архівів складається із 9 центральних, 24 обласних та 13 галузевих, державного архіву АР Крим та державних архівів міст Києва і Севастополя, а також 129 архівних відділів РДА. На зберіганні в державних архівах перебувають понад 86 млн справ (включаючи кіно-, фото- та фонодокументи) Національного архівного фонду від XIII до XXI століття.

У архівах документи організовані у відповідності до логічної структури, що включає фонди та колекції. Фонди містять упорядковані документи, які створені в рамках діяльності певної установи, організації або особи (у випадку особистих фондів). Колекції зазвичай складаються з матеріалів однієї тематики.

Матеріали всередині фондів (колекцій) поділені на описи – групи справ, які упорядковані за тематичними, хронологічними та іншими принципами. Основною одиницею опису і зберігання є справа, що може містити один документ (такий як карта, щоденник, лист тощо) або групу документів, які створені зазвичай у процесі діловодства та об'єднані спільною темою.

Від ДАС України розроблено Єдине вікно доступу до цифрових ресурсів українських архівів – вебсайт, який об'єднує у єдиному пошуковому просторі електронні ресурси архівів, а також окремі тематичні цифрові колекції документів, які працюють на платформі ARCHIVUM (Міжархівний пошуковий портал, б.д.).

Окрім того, варто відзначити, що пріоритетним напрямком діяльності ДАС України та архівних установ визначено оцифрування (цифровізація) архівних документів, насамперед із метою їх збереження (Кригіна, 2019, с. 157).

Основні етапи створення цифрових копій архівних документів включають:

- відбір документів для оцифрування;
- вибір методу оцифрування в залежності від типу носія документів;
- підготовку необхідного обладнання та апаратури для оцифрування;
- видавання документів із архівного сховища для оцифрування;
- підготовку документів до процесу оцифрування;
- сам процес оцифрування документів;
- контроль якості цифрових копій, включаючи порівняння з оригіналом та забезпечення високої якості;
- післяопераційного оцифрування цифрових копій документів (за необхідності);
- виготовлення цифрових копій та робочих копій;
- повернення документів до архівного сховища після оцифрування;
- збереження цифрових копій документів у відповідних архівних системах;
- облік цифрових копій документів для подальшого доступу та управління (Дідух, 2022, с. 132).

Реставрацією документів займається Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (далі – УНДІАСД), який підпорядковується ДАС України. Відповідно до методичних рекомендацій УНДІАСД здійснює процес відновлення початкових характеристик (або близьких до них) та зовнішнього вигляду пошкодженого або зруйнованого документа. Реставрація складається із 10 етапів, які представлено на рис. 2.

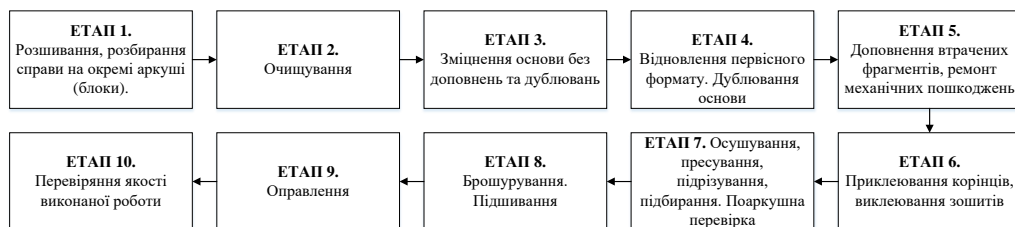

Рис. 2. Процес реставрації документів

Джерело: власна розробка на основі методичних рекомендацій УНДІАСД (Володіна та ін., 2012)

УНДІАСД виділяє 4 ступеня складності роботи з документами під час реставрації архівних документів:

- документи, пошкоджені вогнем, забруднені, перезволожені, мають крихку ламку основу;
- документи зцементовані, зі значно зруйнованою основою, уражені пліснявою, вимагають доповнення втрачених частин, монтажу окремих фрагментів, зміцнювання основи;
- документи одно- або двосторонні, зруйновані до $\frac{3}{4}$ частини аркуша, потребують доповнення втрачених частин, зміцнювання основи (Володіна та ін., 2012).

Онлайнові архіви є надзвичайно корисними як для відтворення знищених об'єктів, так і для збереження доказів воєнних злочинів. Міністерство культури та

інформаційної політики України запустило із цією метою спеціальний вебсайт. Сьогодні на ньому вже розміщено інформацію про сто зруйнованих або пошкоджених пам'яток культури України (Білаш, 2022).

Крім питання діджиталізації, існує також і проблема надійного зберігання вже оцифрованих даних. Із нею працює вебархів міжнародного проекту «Врятувати українську культурну спадщину онлайн» («Saving Ukrainian Cultural Heritage Online» – SUCHO). Головна сторінка ресурсу представлена на рис. 3.

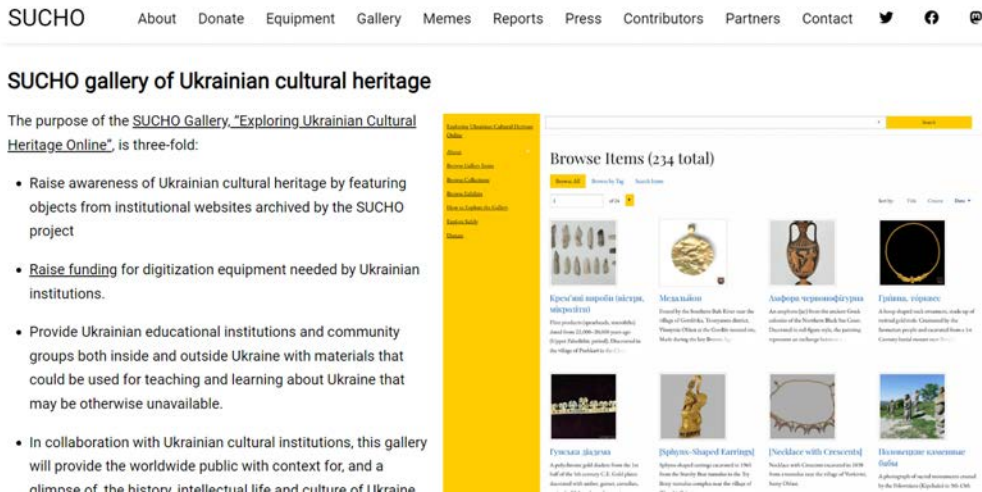

Рис. 3. Сторінка «Gallery» на сайті SUCHO
(SUCHO gallery of Ukrainian cultural heritage, n.d.)

SUCHO – це ініціатива понад 1500 міжнародних волонтерів, які співпрацюють онлайн, щоб оцифрувати та зберегти українську культурну спадщину. З початку повномасштабного вторгнення рф SUCHO заархівував понад 5000 вебсайтів і 50 терабайтів даних українських культурних установ, щоб запобігти їх відключенню. Вебсайти варіюються від національних архівів до місцевих музеїв, від 3D-турів церквами до центрів дитячої творчості (Saving Ukrainian Cultural Heritage Online, n.d.).

Аби краще зрозуміти цілі, які необхідно досягти для реалізації генеральної мети – розроблення стратегії реставрації та збереження архівних документів, доцільно розробити дерево цілей (рис. 4). Зокрема, розроблення стратегії передбачає: аналіз поточного стану предметної області, вивчення найкращих практик реставрації та збереження архівних документів, визначення стратегічних цілей, підготовку плану дій та контроль за реалізацією стратегії.

Засобами досягнення цілей найнижчого рівня є: реєстраційний журнал (назва та номер фонду, назва, номер та опис справи, дата документів, кількість аркушів, фізичний стан документів, форма носія та місце зберігання), ризик-аналіз, літературний огляд, кейси, результати SWOT-аналізу, перелік цілей, рекомендації, штатний розпис, календарний план, звіти.

Рис. 4. Дерево цілей стратегії реставрації та збереження архівних документів

Джерело: власна розробка

Для представлення формальної моделі процесу розроблення стратегії реставрації та збереження архівних документів використано нотацію Гейна-Сарсона. На рис. 5 подано контекстну діаграму, в якій зображено основний процес та дві зовнішні сутності, які на нього впливають.

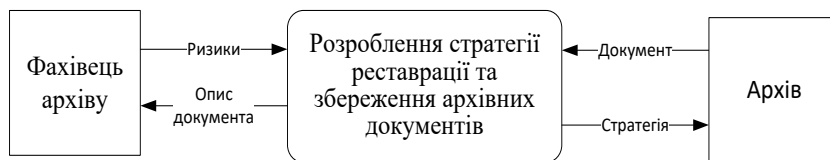

Рис. 5. Контекстна діаграма

Зовнішніми сутностями є фахівець архіву, який визначає ризики (фізичні пошкодження документів, технічні, хімічні, біологічні ризики, ризик людського фактора, організаційні ризики, юридичні та етичні ризики), і архів (як фонд збереження документів), який надає інформацію про документ, що потребує оцифрування та відновлення. В результаті виконання основного процесу архів отримує стратегію, а фахівець архіву – опис документа. Для опису документа доцільно використати такі дані: основну інформацію (назва і номер документа, дата створення, автор документа), опис змісту (анотація, ключові слова), фізичні характеристики (обсяг, форма, розміри), стан документа (фізичний стан, типи пошкодження), місце зберігання.

Для декомпозиції основний процес розроблення стратегії реставрації та збереження архівних документів розділено на 5 підпроцесів: опрацювання документів, структурування ризиків, формування опису документа, визначення методів управління ризиком та формування стратегії. Для зберігання основної інформації про архівні документи (їх атрибут) варто використовувати сховище даних «Архівні документи».

Стратегія реставрації та збереження архівних документів має включати кілька ключових кроків для забезпечення їх довготривалої збереженості та історичної цінності. У табл. 1 подано план такої стратегії.

Таблиця 1

Основні розділи стратегії реставрації та збереження архівних документів

Назва розділу	Структура розділу
Інвентаризація та класифікація документів	Проведення повного перегляду всіх архівних матеріалів для визначення їх обсягу та стану.
	Класифікація документів за тематикою, роками, типами та іншими важливими критеріями.
	Визначення пріоритетів збереження для різних типів документів з урахуванням їх важливості та стану збереження.
Створення умов для збереження	Забезпечення відповідних умов збереження, таких як контроль температури, вологості, освітлення та вентиляції у приміщенні архіву.
	Використання спеціальних контейнерів та матеріалів, що відповідають стандартам збереження архівних матеріалів (наприклад, архівні коробки, паперові конверти, кислотостійкі папери тощо).
Цифрова архівація	Створення цифрових копій важливих архівних документів із метою збереження їх віртуальних копій.
	Використання спеціалізованих сканерів та програмного забезпечення для архівації з урахуванням стандартів цифрової архівації.
Профілактична консервація та реставрація	Проведення регулярних обстежень архівних документів для виявлення ознак псування або деградації.
	Вжиття заходів профілактичної консервації, таких як очищення від пилу, зняття механічних напруг, розрідження складських коробок тощо.
	Проведення реставрації пошкоджених архівних документів за допомогою спеціалістів у сфері консервації та реставрації.
Навчання та свідоме використання	Навчання персоналу правилам збереження та обробки архівних документів.
	Створення інструкцій із роботи з архівними матеріалами та їх збереження.
Постійне вдосконалення	Проведення регулярних оновлень стратегії реставрації та збереження на основі нових технологій і методів.
	Моніторинг та аналіз ефективності заходів збереження для вдосконалення стратегії у майбутньому.

Запровадження такої стратегії допоможе забезпечити довготривалу збереженість архівних документів та їх доступність для майбутніх поколінь.

ВИСНОВКИ

Дослідження ставило перед собою важливу мету реставрації та збереження архівних документів, які є ключовою складовою української культурної спадщини. Розроблена стратегія включає комплексний підхід до проблеми, охоплюючи різноманітні аспекти збереження, реставрації та забезпечення доступу до цих цінних матеріалів.

Перший крок у цій стратегії – інвентаризація та класифікація документів. Це передбачає систематичний огляд всіх наявних архівних матеріалів, їх категоризацію за різними критеріями, такими як часовий період, тематика, тип документа тощо. Цей етап є важливим для подальшого ефективного управління архівами. Наступним кроком є створення умов для збереження. Це включає правильне зберігання документів у відповідних умовах температури, вологості та освітлення, щоб уникнути їхнього пошкодження і забезпечити їхню довговічність. Цифрова архівація є ще одним важливим аспектом стратегії. Це дозволяє створити електронні копії архівних документів, що робить їх більш доступними та зберігає їх від потенційних загроз. Проведення профілактичної консервації та реставрації є ключовими етапами збереження архівів. Це включає застосування спеціальних методів і матеріалів для збереження та відновлення пошкоджених документів.

Навчання персоналу та постійне вдосконалення стратегії також є важливими аспектами успішної реалізації цієї стратегії. Працівники архівів повинні мати необхідні навички і знання для ефективного виконання своїх обов'язків у сфері збереження та обробки архівних матеріалів.

Успішне втілення цієї стратегії дозволить забезпечити ефективне збереження та доступ до української культурної спадщини для поточних і майбутніх поколінь, що є важливим завданням для збереження історичної пам'яті та національної ідентичності.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Асєєв, Г. (2022). Інтеграція фондів бібліотек, архівів і музеїв з метою їх збереження та використання. *Вісник Книжкової палати*, 4, 12–17. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.4\(309\).12-17](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.4(309).12-17)
- Білаш, К. (2022, 1 квітня). *Від архітектури до віртуальних архівів: як Україна захищає культурні цінності*. LB.ua. https://lb.ua/culture/2022/04/01/511860_vid_arhitekturi_virtualnih.html
- Верховна Рада України. (1993, 24 грудня). *Про Національний архівний фонд та архівні установи* (Закон № 3814-XII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text>
- Володіна, О. П., Горбатюк, М. В., & Слизький, А. Ю. (Уклад.). (2012). *Реставрація, ремонт, брошурування та опрацювання документів з паперовими носіями* [Методичні рекомендації]. Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. <https://undiasd.archives.gov.ua/doc/mr-rest.pdf>
- Гаврилюк, С. (2022). Міжнародний досвід захисту культурних цінностей в умовах воєнного конфлікту. *Волинський музейний вісник*, 12, 3–9.

- Державна архівна служба України. (б.д.-а). *Головна*. Взято 14 квітня 2024 з <https://archives.gov.ua/ua/>
- Державна архівна служба України. (б.д.-б). *Національний архівний фонд*. Взято 14 квітня 2024 з <https://bit.ly/3ТобуKh>
- Дідух, Л. В. (2022, 23–24 червня). Створення цифрового фонду користування документами Національного архівного фонду: основна понятійна складова процесу. В З. М. Свєрдлик & М. М. Цілина (Упоряд.), *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі* [Матеріали конференції] (с. 131–133). Видавничий центр КНУКіМ.
- Зякун, А., Отрощенко, Л., & Молгамова, Л. (2023). Каталогізація та диджитальна архівація як засоби збереження історико-культурної спадщини України в епоху цифровізації. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 66(2), 11–19. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-2-2>
- Кабінет Міністрів України. (2015, 21 жовтня). *Про затвердження Положення про Державну архівну службу України* (Постанова № 870). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2015-%D0%BF#Text>
- Кригіна, О. (2019, 15 листопада). Оцифрування документів як напрям діяльності архівних установ. В Ю. С. Сабадаш (Ред.), *Траскторії сталого розвитку українського суспільства: особистість і культура* [Матеріали конференції] (Ч. 1, с. 156–159). Маріупольський державний університет.
- Міжархівний пошуковий портал. (б.д.). *Головна*. Взято 14 квітня 2024 з <https://searcharchives.net.ua/>
- Пиріг, Р. Я. (2010). Національний архівний фонд України. В А. Смолій (Ред.), *Енциклопедія історії України* (Т. 7, с. 311). Наукова думка. http://www.history.org.ua/?termin=Natsionalnyj_arkhivnyj
- Сенченко, Н. М., & Сенченко, О. М. (2024). Нормативно-правові засади оцифрування документальної спадщини України. *Молодий вчений*, 1(125), 15–23. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-1-125-15>
- Стрішенець, Н. (2010). Поняття «каталогізація» у компаративному контексті. *Бібліотечний вісник*, 4, 15–26.
- Талімонова, Н. Л., & Омельченко, І. В. (2021). Дослідження причини старіння архівних документів та способів їх стабілізації. *Технологія і техніка друкарства*, 3(73), 19–30. [https://doi.org/10.20535/2077-7264.3\(73\).2021.244940](https://doi.org/10.20535/2077-7264.3(73).2021.244940)
- Тур, О. М., Шабуніна, В. В., & Саранча, В. І. (2023). Дигіталізація архівних фондів, музейних та бібліотечних колекцій як чинник збереження національної культурної спадщини України. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 3, 49–56. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.290983>
- Хромов, А. (2022). Оптимізація системи центральних державних архівів України в умовах війни. *Архіви України*, 1(330), 103–114. <https://doi.org/10.47315/archives2022.330.103>
- Saving Ukrainian Cultural Heritage Online. (n.d.). *Home*. Retrieved April 5, 2024, from <https://www.sucho.org/>
- SUCHO gallery of Ukrainian cultural heritage. (n.d.). SUCHO. Retrieved April 5, 2024, from <https://www.sucho.org/gallery>

REFERENCES

- Asieiev, H. (2022). Intehratsiia fondiv bibliotek, arkhiviv i muzeiv z metoiu yikh zberezhenia ta vykorystannia. [Integration of library funds, archives and museums in order to preserve and use them]. *Bulletin of the Book Chamber*, 4, 12–17. [https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.4\(309\).12-17](https://doi.org/10.36273/2076-9555.2022.4(309).12-17) [in Ukrainian].

- Bilash, K. (2022, April 1). *Vid arkhitektury do virtualnykh arkhiviv: yak Ukraina zakhyshchaie kulturni tsinnosti* [From architecture to virtual archives: how Ukraine protects cultural values]. LB.ua. https://lb.ua/culture/2022/04/01/511860_vid_arhitekturi_virtualnih.html [in Ukrainian].
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2015, October 21). *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu arkhivnu sluzhbu Ukrainy* [On the approval of the Regulation on the State Archive Service of Ukraine] (Resolution No. 870). Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
- Didukh, L. V. (2022, June 23–24). Stvorennia tsyfrovoho fondu korystuvannia dokumentamy Natsionalnoho arkhivnoho fondu: osnovna poniatiina skladova protsesu [Creation of a digital fund for the use of documents of the National Archive Fund: the main conceptual component of the process]. In Z. M. Sverdlyk & M. M. Tsilyna (Comps.), *Informatsiia, komunikatsiia ta upravlinnia znanniamy v hlobalizovanomu sviti* [Information, communication and knowledge management in a globalized world] [Conference proceedings] (pp. 131–133). KNUCA Publishing Centre [in Ukrainian].
- Havryliuk, S. (2022). Mizhnarodnyi dosvid zakhystu kulturnykh tsinnosti v umovakh voiennoho konfliktu [International experience of protection of cultural values in conditions of military conflict]. *Volynskiy muzeinyi visnyk*, 12, 3–9 [in Ukrainian].
- Interarchival Search Portal. (n.d.). *Holovna* [Home]. Retrieved April 14, 2024, from <https://searcharchives.net.ua/> [in Ukrainian].
- Khromov, A. (2022). Optyimizatsiia systemy tsentralnykh derzhavnykh arkhiviv Ukrainy v umovakh viiny [The optimization of the central state archives system of Ukraine in war conditions]. *Archives of Ukraine*, 1(330), 103–114. <https://doi.org/10.47315/archives2022.330.103> [in Ukrainian].
- Kryhina, O. (2019, November 15). Otsyfruvannia dokumentiv yak napriam diialnosti arkhivnykh ustanov [Digitization of documents as a field of activity of archival institutions]. In Yu. S. Sabadash (Ed.), *Traiektorii staloho rozvytku ukrainskoho suspilstva: osobystist i kulutra* [Trajectories of sustainable development of Ukrainian society: personality and culture] [Conference proceedings] (Pt. 1, pp. 156–159). Mariupol State University [in Ukrainian].
- Pyrih, R. Ya. (2010). Natsionalnyi arkhivnyi fond Ukrainy [National Archive Fund of Ukraine]. In A. Smolii (Ed.), *Entsyklopediia istorii Ukrainy* [Encyclopedia of the history of Ukraine] (Vol. 7, p. 311). Naukova dumka. http://www.history.org.ua/?termin=Natsionalnyj_arkhivnyj [in Ukrainian].
- Saving Ukrainian Cultural Heritage Online. (n.d.). *Home*. Retrieved April 5, 2024, from <https://www.sucho.org/> [in English].
- Senchenko, N. M., & Senchenko, O. M. (2024). Normatyvno-pravovi zasady otsyfruvannia dokumentalnoi spadshchyny Ukrainy [Regulatory and legal basis digitization of documentary heritage]. *Young Scientist*, 1(125), 15–23. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-1-125-15> [in Ukrainian].
- State Archival Service of Ukraine. (n.d.-a). *Holovna* [Home]. Retrieved April 14, 2024, from <https://archives.gov.ua/ua/> [in Ukrainian].
- State Archival Service of Ukraine. (n.d.-b). *Natsionalnyi arkhivnyi fond* [National Archival Fund]. Retrieved April 14, 2024, from <https://bit.ly/3To6yKh> [in Ukrainian].
- Strishenets, N. (2010). Poniattia "katalohizatsiia" u komparatyvnomu konteksti [The concept of "cataloging" in a comparative context]. *Bibliotechnyi visnyk*, 4, 15–26 [in Ukrainian].
- SUCHO gallery of Ukrainian cultural heritage. (n.d.). SUCHO. Retrieved April 5, 2024, from <https://www.sucho.org/gallery> [in English].
- Talimonova, N. L., & Omelchenko, I. V. (2021). Doslidzhennia prychny starinnia arkhivnykh dokumentiv ta sposobiv yikh stabilizatsii [Research into the causes of archival document aging and ways of stabilizing them]. *Technology and Technique of Typography*, 3(73), 19–30. [https://doi.org/10.20535/2077-7264.3\(73\).2021.244940](https://doi.org/10.20535/2077-7264.3(73).2021.244940) [in Ukrainian].

- Tur, O. M., Shabunina, V. V., & Sarancha, V. I. (2023). Dyhitalizatsiia arkhivnykh fondiv, muzeinykh ta bibliotechnykh kolektsii yak chynnyk zberezhennia natsionalnoi kulturnoi spadshchyny Ukrainy [Digitalisation of archive funds, museum and library collections as a factor of the preservation of the national cultural heritage of Ukraine]. *Library Science. Record Studies. Informology*, 3, 49–56. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.3.2023.290983> [in Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine. (1993, December 24). *Pro Natsionalnyi arkhivnyi fond ta arkhivni ustanovy* [On the National Archive Fund and Archives] (Law No. 3814-XII). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> [in Ukrainian].
- Volodina, O. P., Horbatiuk, M. V., & Slyzkyi, A. Yu. (Comps.). (2012). *Restavratsiia, remont, broshuruvannia ta opravlennia dokumentiv z paperovymy nosiiamy* [Restoration, repair, booklet making and binding of documents with paper media] [Methodological recommendations]. Ukrainian Research Institute of Archives Management and Records. <https://undiasd.archives.gov.ua/doc/mr-rest.pdf> [in Ukrainian].
- Ziakun, A., Otroshchenko, L., & Molhamova, L. (2023). Katalohizatsiia ta dydzhitalna arkhivatsiia yak zasoby zberezhennia istoryko-kulturnoi spadshchyny Ukrainy v epokhu tsyfrovizatsii [Cataloging and digital archiving as means of preserving the historical and cultural heritage of Ukraine in the digital age]. *Humanities Science Current Issues: Interuniversity Collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers*, 66(2), 11–19. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/66-2-2> [in Ukrainian].

UDC 930.25-049.5:004]"364"

Oleksandr Markovets,

*PhD in Technical Sciences, Associate Professor,
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine)
e-mail: oleksandr.v.markovets@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0001-8737-5929*

Nataliia Vovk,

*PhD in Historical Sciences, Associate Professor,
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine)
e-mail: nataliia.s.vovk@lpnu.ua
ORCID ID: 0000-0002-2470-7188*

Yaroslav Bek,

*Student of the Social Communications
and Information Activity Department,
Lviv Polytechnic National University
(Lviv, Ukraine)
e-mail: yaroslav.bek.sa.2019@lpnu.ua
ORCID ID: 0009-0006-3916-8451*

STRATEGY FOR THE RESTORATION AND STORAGE OF DOCUMENTS IN ARCHIVES DURING THE WAR TIME

The aim of the article is to study and analyse current problems and challenges related to the restoration and storage of archival materials; to develop a systematic and effective strategy for their further saving and re-establishing.

Research methods. General scientific and special methods are used in order to research the current state of archival documents in the war time, and to develop a strategy of their restoration and storage: theoretical (analysis, synthesis, generalisation), empirical (description), review analysis, comparison, etc. The methodological basis of the study is an integrated approach, including analysis of scientific sources, legislative basis, modern methods of restoration and storage of archival documents, as well as the study of the best national and international experience in this sphere.

The scientific novelty grounds on the development and substantiation of a comprehensive strategy for the restoration and storage of archival documents in conditions of current challenges, particularly, in the context of military operations. The best practices of restoration and storage of archival documents are researched; key strategic goals are identified; practical recommendations for their implementation are elaborated.

Main conclusions. The developed strategy includes several key steps, such as stocktaking and classification of documents, creation of conditions for storing, digital archiving, preventive conservation and restoration. Staff training and permanent strategy improvement are also important aspects of the successful implementation of this activity. Archives employees must have necessary skills and knowledge to effectively perform their duties in the sphere of storing and processing archival materials.

Successful implementing of this strategy is determined by the ability to effective storage and access of Ukrainian cultural heritage for current and future generations.

Keywords: strategy; archival documents; restoration; storage; digitisation; re-establishment.

Стаття надійшла до редакції 30.07.2024 р.